

Ergenlerde Sosyal Öz-yeterlik Algısı ve Duygusal Öz-yeterlik Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi: Bir Model Önerisi

Ayşegül ULUTAŞ, Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, aysegul.ulutas@inonu.edu.tr

Öz: Bu araştırma, ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlik üzerinde yordayıcı etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Malatya il merkezinde 9-12. Sınıfta öğrenim görmekte olan ergenler oluşturmaktadır. Örneklemi ise uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 682 ergen oluşturmaktadır. Araştırmada bilgi toplamak için Genel Bilgi Formu, Sosyal Öz-yeterlik Algısı Ölçeği ve Duygusal Öz-yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22 VE LISREL 8.5 programları kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; sosyal öz-yeterlik algısı ile duygusal öz-yeterlik arasında anlamlı ilişki olduğu ve sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlik örtük değişkeni üzerinden duyguları düzenleme, duyguların destekleyici etkisi, duyguları anlama ve duyguları algılama alt boyutları üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak anlamlı etkilere sahip olduğu ve sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterliğin anlamlı bir yordayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle sosyal öz-yeterlik algısı duygusal öz-yeterliği pozitif yönde yordamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Sosyal Öz-Yeterlik Algısı, Duygusal Öz-Yeterlik, Yapısal Eşitlik Modeli.

Investigation of the Relationship between the Perception of Social Self-Efficacy and Emotional Self-Efficacy in Adolescents Using the Structural Equation Model: A Model Proposal

Abstract: This study was conducted to investigate the predictive effect of the perception of social self-efficacy on the emotional self-efficacy in adolescents. In the study, the relational screening model was used. The population of the study consists of adolescents, studying in 9-12 ongoing class in the Province of Malatya, Turkey. And, the sample consists of 682 adolescents, selected by the convenience sampling method. In the study, a questionnaire, Social Self-Efficacy Perception Scale, and the Emotional Self-Efficacy Scale were used for data collection. The structural equation model was used in the evaluation of the collected data. Data were analyzed using SPSS 22 and LISREL 8.5 programs. As a result of the research, a significant relationship was found between the social self-efficacy perception and emotional self-efficacy, and the perception of social self-efficacy was found to have direct and indirect effects on the emotional orientation, terms of regulation, effect of emotions, understanding and perception of emotions sub-scales through the implicit variable of emotional self-efficacy, and the perception of social self-efficacy was revealed to be a significant predictor of the emotional self-efficacy. In other words, the perception of social self-efficacy predicted the emotional self-efficacy in the positive direction.

Key Words: Adolescent, Social Self-Efficacy Perception, Emotional Self-Efficacy, Structural Equation Model.

1.GİRİŞ

Ergenlik dönemi, bireyin hayatında birçok açıdan değişimler yaşadığı karmaşık bir dönem olarak bilinir. Birey bu hassas evrede çocukluk ile yetişkinlik arasında gelişimini sürdürür. Birey, gelişimin hem hızlı hem de yoğun olduğu bu evrede bedeninde, duygularında, davranışlarında ve düşüncelerindeki değişimlere uyum sağlamaya çalışır, bazen de bocalar (Çivilidağ, 2013). Hızlı bedensel gelişimi zamanla ruhsal ve toplumsal gelişim izler. Ergen, yeni ve daha olgun ilişkilere erişir. Özellikle akranlarıyla sosyal ilişkiler kurarak sosyal ilişki kurma becerileri geliştirir. Erkeksi veya kadınsı sosyal role erişir. Hızlı bedensel değişikliklerden dolayı bedenini kabul etmek ve etkili şekilde kullanmak durumundadır. Ailesinden ve çevresindeki kişilerden uzaklaşarak duygusal bağımsızlığa ulaşır. Bedenindeki hızlı değişimler nedeniyle birey sıkılgan ya da kaygılı olabilir. Çoğu zaman insanların kendilerini anlamadığını düşünür, duygusal dalgalanmalar görülür. Kabul görmek ve beğenilmek, akranlarıyla özdeşleşmek ister (Meggitt, 2012). Erikson'un Kişilik Kuramında ergenlik dönemi, 'kimliğe karşı rol karmaşası' olarak ele alınmış ve bu dönemin kimlik oluşumunda önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle birey yardıma, desteğe, dayanışmaya ve işbirliğine daha fazla ihtiyaç duyar. Ergenin ailesi ve yakın çevresindeki kişiler ergenin yaşamındaki değişimlerden etkilenmeye duyarlıdır. Yakın çevresinde aile, arkadaş veya yetkin kişiler bulunduğunda kendini daha iyi hisseder. Benlik algısının bir uzantısı olarak "Ben Kimim?" sorusunu sorar ve aile hayatına hazırlanabilir (Bacanlı, 2013; Kutlu, 2005; Köknel, 1999). Öz-yeterlik algıları, bireylerin belirledikleri amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba harcayacaklarını, karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar süre yüz yüze kalacaklarını ve başarısızlık karşısındaki tepkilerini etkiler. Öz-yeterlik algısı yaşamın değişik dönemlerinde gelişim gösterir; çünkü her bir dönem farklı yeterlikleri gerektirir. Bu süreçte kişinin kendi gelişiminin açık analizini yapması, onun öz-yeterlik algısını oluşturur. Ergenler, yetişkinlik dönemi yaklaştıkça hayatın her dönemine ilişkin farklı sorumluluklar almak durumundadır. Bu da birçok alanda beceri ve uzmanlaşmayı gerektirir (Bıkmaz, 2004; Bandura, 1994). Sosyal öz-yeterlik algısı, kişiler arasındaki ilişkilerde sosyal yeterliği ayarlamaya yardımcı bir faktör olarak değerlendirilir. Sosyal öz-yeterlik bir nevi sosyal özgüven olarak da değerlendirilebilir. Bireylerin sosyal olunması gereken durumlar için güvenli davranışlar göstererek sağlıklı kişiler arası ilişkiler geliştirebilmelerini destekleyen olumlu algıya katkı sağlar. Duygusal öz-yeterlik ise bireyin birçok durumda uyumlu işlev içinde olabilmesi için duygusal işlevselliğin farklı unsurlarını kullanabilme yeteneğidir. Duyguların farkında olma, duyguları anlama, algılama ve düzenleme, kendini motive etme, empati kurabilme, ilişki yönetebilme, farklı duygularla başa çıkabilme becerilerini kapsar (Southam-Gerow, 2014; Wallace ve Alden, 1997). Duygusal öz-yeterlik, kişinin yaşamındaki başarının belirleyicisi olarak kendine ait duyguları fark edip tanıması kontrol edebilmesi ve yaşamındaki kişisel motivasyonunu gerçekleştirebilmesi gibi sosyal yetenek ve becerilerin bir kombinasyonudur (Acar, 2002). Totan, İkiz ve Karaca (2010) ise duygusal öz-yeterliği uyumsal duygusal işlevsellik düzeyini tanımlamak üzere kullanılan bir terim olarak ifade etmiştir. Yüksek düzeyde duygusal öz-yeterliğe sahip olan bireylerin akademik ve mesleki performanslarının yüksek olduğunu, zihinsel ve fiziksel sağlıklarının daha iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal bilişsel teorinin önemli kavramlarından biri olan öz-yeterlik son yıllarda araştırmacılar tarafından çokça çalışılmıştır. Öz-yeterlik algısının ergenlerin gelişimine önemli katkıda bulunduğu (Caprara, Barbaranelli, Pastorelli ve Cervone, 2004) ve farklı alanlardaki öz-yeterlik becerilerinin arasında ilişkinin olduğuna dair araştırmaların (Bandura, Pastorelli, Barbaranelli ve Caprara, 1999; Suldo ve Shaffer, 2007; Willemse, 2008) bulunduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısı ve duygusal öz-yeterlik ilişkisinin yapısal eşitlik modeli ile incelendiği araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca bu çalışmanın ilgili alan yazına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

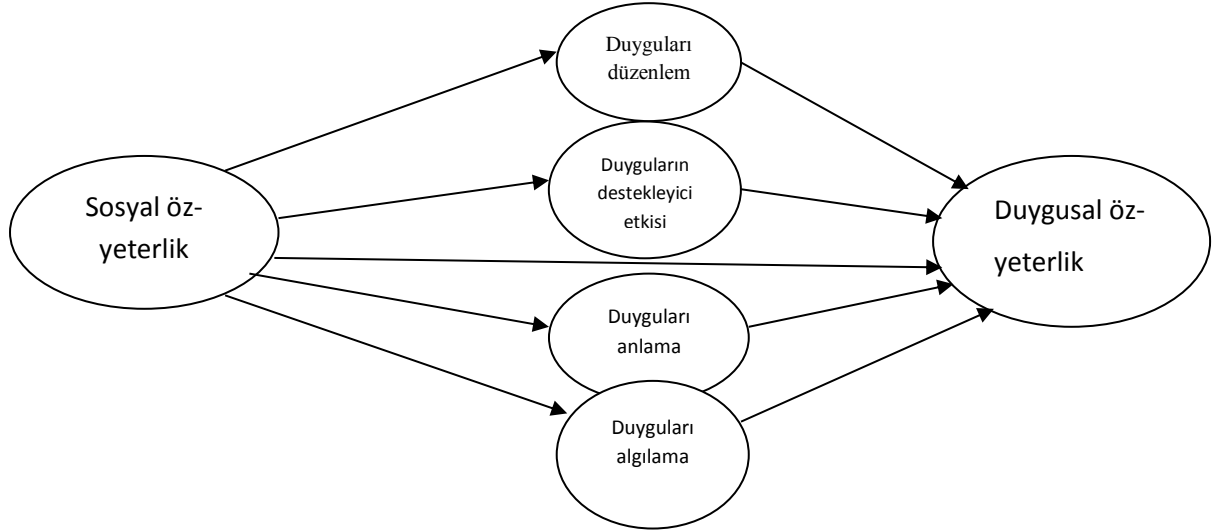
Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlik üzerinde yordayıcı etkisini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır.

1. Ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısı duygusal öz-yeterliğin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
2. Ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısı ile duygusal öz-yeterlik arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Test edilen modelde bağımlı değişkenlerle (duyguları düzenleme, duyguların destekleyici etkisi, duyguları anlama ve duyguları algılama), bağımsız değişken (sosyal öz-yeterlik algısı) ve bağımlı değişken (duygusal öz-yeterlik) arasında kısmi aracılık etkisine sahip midir?

Araştırmada test edilen kuramsal model Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Kuramsal model

2.YÖNTEM

Bu bölümde ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlik üzerinde yordayıcı etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri iki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanıldığından bu tür araştırmalar için uygun görülmektedir (Tekbiyık, 2014; Karasar, 2006; Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Korelasyonel araştırmalarda sadece değişkenlerin birlikte değişimleri incelenir. Bu araştırmada örtük değişkenler ile yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modeli, gözlenebilen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı etkilerin birlikte analiz edilmesine olanak sağlayan bir istatistik yöntemi olup, değişkenler arasındaki doğrusal ilişkilerin hatadan arınmış şekilde hesaplanmasına olanak tanımaktadır (Bayram, 2011; Seçer, 2015).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Malatya il merkezinde 9-12. Sınıfta öğrenim görmekte olan ergenler oluşturmaktadır. Örneklemi ise evren içerisinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 682 ergen oluşturmaktadır. Katılımcılar benzer sosyoekonomik düzeylere sahip, 14-18 yaş aralığında, 9-12 sınıfa devam eden 682 ergenden (267 erkek, 415 kız) oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin tüm lise türlerinde (Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Sağlık Lisesi, Spor Lisesi, Tarım Lisesi, Kız

Teknik ve Meslek Lisesi, Turizm Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi) öğrenimine devam eden öğrencilerden oluşmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrenciler dâhil edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplamak amacıyla Genel Bilgi Formu, Sosyal Öz-yeterlik Algısı Ölçeği ve Duygusal Öz-yeterlik Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Genel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen Genel Bilgi Formu'nda ergenlerin yaş, cinsiyet ve sınıf düzeylerine ilişkin sorular yer almaktadır.

2.3.2. Sosyal Öz-yeterlik Algısı Ölçeği

Sosyal Öz-yeterlik Algısı Ölçeği, Smith ve Betz (2000) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Özbay ve Palancı (2001) tarafından yapılmıştır. Ölçek üniversite öğrencileri ve ergenlerin geniş bir sosyallik tanımlaması içerisinde sosyal öz-yeterlik algılarını ölçebilmeyi amaçlar. Ölçek 25 maddelik olup orijinalinde sosyal etkileşim, arkadaşlık ilişkileri, sosyal girişkenlik, kalabalık önünde rahat olabilme, gruba katılabilme ve sosyal destek/yardım sunabilme gibi boyutları içermektedir. Hiç güvenim yok (1)'tan Tamamen güvenim var (5)'a doğru beşli likert tipinde derecelendirilen ölçekte yüksek puan almak sosyal öz-yeterlik algısının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Yapı geçerliğine yönelik gerçekleştirilen çalışma sonucunda orijinali 25 madde olan ölçeğin 25 maddesi bir faktör altında korunarak varyansın %44.2'sini açıkladığı görülmüştür. Testin güvenilirliği maddeler arası iç tutarlılık yöntemi ve test tekrar test yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. İç tutarlılık yöntemi ile güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak hesaplanmıştır (Özbay ve Palancı, 2001). Bu araştırmada sosyal öz-yeterlik algısı için Cronbach Alpha değeri 0,82 olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Duygusal Öz-yeterlik Ölçeği

Duygusal Öz-yeterlik Ölçeği, KirkiShutte ve Hine (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Totan, İkiz ve Karaca (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek, ergenlerin duygusal öz-yeterlik düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Yapı geçerliğini sağlama işleminde 32 maddeden oluşan ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi ile dört boyutlu yapısı incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması ise iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test yönteminin kullanılmasıyla yapılmıştır. Ölçeğin toplamına ilişkin Cronbach Alpha katsayısı 0.93, Duyguları Düzenleme boyutu için 0.70, Duyguların Destekleyici Etkisi boyutu için 0.80, Duyguları Anlama boyutu için 0.83, Duyguları Algılama boyutu için 0.77 olarak hesaplanmıştır (Totan, İkiz ve Karaca, 2010). 32 madde olup likert tipinde derecelendirilen ölçek bireysel veya grup olarak uygulanabilmektedir. Ölçeğin alt boyut veya toplam puanından yüksek puan alınması kişilerin duygusal öz-yeterlik bakımından üst düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Verilerin toplanması sürecinde ergenlere çalışmanın amacı kısaca açıklanmış ve gönüllü olanların ölçekleri doldurmaları sağlanmıştır. Ölçek maddeleri ergenler tarafından bireysel olarak doldurulmuştur. Verilerin toplanması iki hafta sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22 ve LISREL 8.5 programları kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında kaydedilmiştir. Ölçeklerin 11'inde veriler eksik olduğundan veri setinden çıkarılmıştır. Mahalanobis ve Cook's uzaklık değerleri hesaplanarak verilerin dağılımını etkileyebilecek uçlarda olan 9 öğrencinin verileri de veri setinden çıkarılmıştır. Toplam 20 öğrenciye ait veriler veri setinden çıkarıldıktan sonra 682 öğrenciden elde edilen veriler incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği KolmogorovSmirnov

normallik testi ile incelenmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiğinden verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Sosyal öz-yeterlik algısı ile duygusal öz-yeterlik arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Momentler çarpımı korelasyonu, sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlik üzerindeki yordayıcı etkisinin belirlenmesinde ise yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular sunularak yorumlanmıştır.

Sosyal Öz-yeterlik Algısı ve Duygusal Öz-yeterlik Arasındaki İlişki

Ergenlerin sosyal öz-yeterlik algısı puanları ile duygusal öz-yeterlik puanları arasındaki ilişki Pearson Momentler çarpımı korelasyonu ile belirlenmiştir. Sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Modeldeki Sosyal Öz-yeterlik Algısı ve Duygusal Öz-yeterlik Arasındaki Korelasyon ve Tanımlayıcı İstatistikler

	Duyguları düzenleme	Duyguların destekleyici etkisi	Duyguları anlama	Duyguları algılama	Sosyal Öz-yeterlik Algısı	Öz-
Duyguları düzenleme	1.00	0.568**	0.426**	0.523**	0.629**	
Duyguların destekleyici etkisi	0.568**	1.00	0.684**	0.317**	0.449**	
Duyguları anlama	0.426**	0.684**	1.00	0.638**	0.511**	
Duyguları algılama	0.523**	0.317**	0.638**	1.00	0.330**	
Sosyal Öz-yeterlik Algısı	0.629**	0.449**	0.511**	0.330**	1.00	
Ortalama	100.7	82.3	43.2	12.7	9.3	
Standart Sapma	12.86	7.48	13.1	4.0	1.9	
N	682	682	682	682	682	

**p<0.01

Tablo 1 incelendiğinde modeldeki sosyal öz-yeterlik algısı ve duygusal öz-yeterlik arasındaki korelasyon ve tanımlayıcı istatistikler görülmektedir. Korelasyon katsayısının ± 1 olması ilişkinin mükemmel olduğunu, 0 (sıfır) olması ise iki değişken arasında hiçbir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Korelasyon katsayısı 0.30'dan düşükse ilişki zayıf, 0.30-0.70 arasında ise orta, 0.70'ten büyükse değişkenler arasında yüksek düzeyde ilişki vardır (Büyüköztürk, 2011). Tablo 1'e göre duyguları düzenleme, duyguların destekleyici etkisi, duyguları anlama ve duyguları algılama puanlarının her biri ile sosyal öz-yeterlik algısı puanları arasında orta düzey ilişki saptanmıştır. Ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar; duyguları düzenleme için 100.7, duyguların destekleyici etkisi için 82.3, duyguları anlama için 43.2, duyguları algılama için 12.7 olarak hesaplanmıştır.

Modele ilişkin uyum indeksleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Modele İlişkin Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Geçerli Olabilecek Uyum	İyi Uyum	Modelden Elde Edilen Değerler
X^2/sd	$2 < X^2/sd \leq 5$	$0 \leq X^2/sd \leq 2$	2.08
GFI	$0.90 \leq GFI < 0.95$	$0.95 \leq GFI < 1.00$	0.96
CFI	$0.90 \leq CFI < 0.95$	$0.95 \leq CFI < 1.00$	0.92
IFI	$0.90 \leq IFI < 0.95$	$0.95 \leq IFI < 1.00$	0.93
TLI	$0.90 \leq TLI < 0.95$	$0.95 \leq TLI < 1.00$	0.97
RMSEA	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	$0 < RMSEA \leq 0.05$	0.08

Tablo 2’de modelden elde edilen değerlere bakıldığında uyum değerlerinin geçerli veya iyi uyum düzeyinde olduğu ($X^2/sd=2.08$; $GFI=0.96$; $CFI=0.92$; $IFI=0.93$; $TLI=0.97$; $RMSEA=0.08$) görülmektedir.

Yapısal eşitlik modeline ilişkin belirleme katsayıları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Yapısal Eşitlik Modeline İlişkin Belirleme Katsayıları

Uyum parametresi	Katsayı değeri
A ₁ .sosyal özyeterlik algısı	0.42
B ₁ .duyguları düzenleme	0.56
B ₂ .duyguların destekleyici etkisi	0.44
B ₃ .duyguları anlama	0.51
B ₄ .duyguları algılama	0.48
$\epsilon_1\eta_1$	0.58

Tablo 3 incelendiğinde ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlikteki varyansın %58’ini ($\epsilon_1\eta_1=0.58$) açıkladığı saptanmıştır. Duygusal öz-yeterliğe ilişkin ölçme modelinde duygusal öz-yeterliğin duyguları düzenlemedeki varyansın %56’sını, duyguların destekleyici etkisindeki varyansın %44’ünü, duyguları anlamadaki varyansın %51’ini, duyguları algılamadaki varyansın %48’ini açıkladığı belirlenmiştir.

Bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin etki değerleri de Tablo 4’te sunulmuştur.

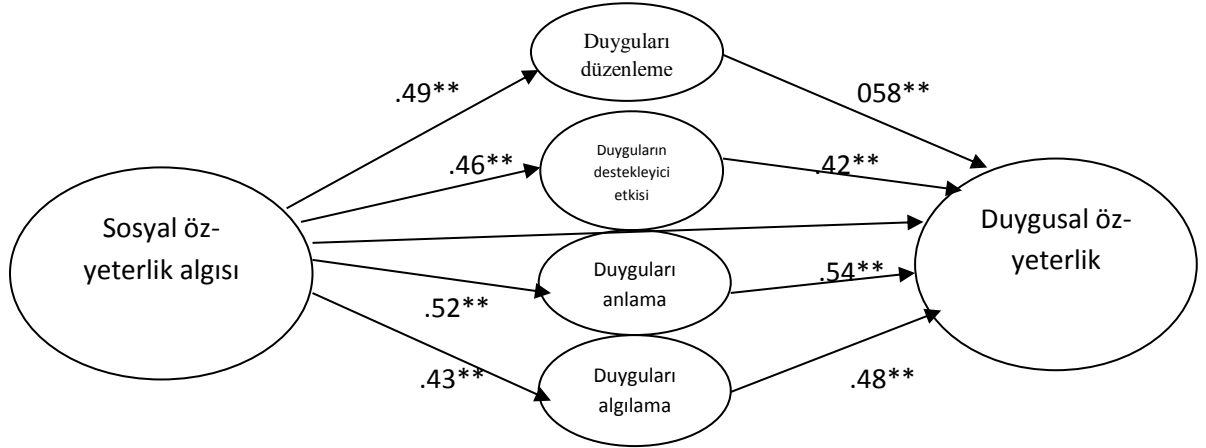
Tablo 4. Modelde Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki Aracılık Etkisinin Anlamlılığına İlişkin Sobel Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki	Standart Hata	C.R.
Duyguları düzenleme	Sosyal öz-yeterlik algısı	0.489		0.489	0.39	4.24**
Duyguların destekleyici etkisi	Sosyal öz-yeterlik algısı	0.458		0.458	0.14	3.56**
Duyguları anlama	Sosyal öz-yeterlik algısı	0.518		0.518	0.07	4.45**
Duyguları algılama	Sosyal öz-yeterlik algısı	0.432		0.432	0.21	3.17**
Duygusal öz-yeterlik	Duyguları düzenleme	0.577		0.577	0.12	3.02**
Duygusal öz-yeterlik	Duyguların destekleyici etkisi	0.418		0.418	0.09	3.52**
Duygusal öz-yeterlik	Duyguları anlama	0.541		0.541	0.28	4.13**
Duygusal öz-yeterlik	Duyguları algılama	0.483		0.483	0.11	3.82**
Duygusal öz-yeterlik	Sosyal öz-yeterlik algısı		0.447	0.447	0.33	3.23**

**p<0.01

Tablo 4 incelendiğinde sosyal öz-yeterlik algısının duyguları düzenleme ($\beta=0.49$, c.r.= 4.24, $p<0.01$), duyguların destekleyici etkisi ($\beta=0.46$, c.r.= 3.56, $p<0.01$), duyguları anlama ($\beta=0.52$, c.r.= 4.45, $p<0.01$) ve duyguları algılama ($\beta=0.43$, c.r.= 3.17, $p<0.01$) üzerinde doğrudan etkisinin olduğu görülmektedir. Sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterlik ($\beta=0.45$, c.r.= 3.23, $p<0.01$) üzerinde dolaylı etkisinin olduğu; bu etkide duyguları düzenleme, duyguların destekleyici etkisi, duyguları anlama ve duyguları algılamanın aracılık etkisinin olduğu görülmüştür. Duyguları düzenleme ($\beta=0.58$, c.r.= 3.02, $p<0.01$), duyguların destekleyici etkisi ($\beta=0.42$, c.r.= 3.52, $p<0.01$), duyguları anlama ($\beta=0.54$, c.r.= 4.13, $p<0.01$) ve duyguları algılamanın ($\beta=0.48$, c.r.= 3.82, $p<0.01$) duygusal öz-yeterlik üzerinde doğrudan etkisinin olduğu görülmektedir. Bu değişkenlerin sosyal öz-yeterlik algısı ile duygusal öz-yeterlik arasında

aracılık etkisinin anlamlılığını belirlemek için Sobel z testi uygulanmıştır. Sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterliğe etkisinde duyguları düzenleme (sobel $z=2.14$; $p<.01$), duyguların destekleyici etkisi (sobel $z=2,63$; $p<.01$), duyguları anlama (sobel $z=2.81$; $p<.01$) ve duyguları algılamanın aracılık etkilerinin (sobel $z=2.58$; $p<.01$), anlamlı olduğu söylenebilir. Bu bulgular, sosyal öz-yeterlik algısı ve duygusal öz-yeterlik arasında duyguları düzenleme, duyguların destekleyici etkisi, duyguları anlama ve duyguları algılama değişkenlerinin aracılık etkisinin anlamlılığını desteklemektedir.

Şekil 2. Yapısal eşitlik modeli * $p<.05$, ** $p<.01$

4.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada ergenlerin sosyal öz-yeterlik algılarının duygusal öz-yeterlikleri üzerinde yordayıcı etkisini incelemek amaçlanmış ve varsayılan model araştırma verisi ile doğrulanmıştır. Kuram temelinde öne sürülen modelin yapısal eşitlik modellemesi ile elde edilen modelin uyum değerlerinin kriter değerlerle uyumluluk gösterdiği saptanmıştır. Analiz sonuçları, sosyal öz-yeterlik algısının duygusal düzenleme, duyguların denetleyici etkisi, duyguları anlama, duyguları algılama ve duygusal öz-yeterlik ile pozitif yönde ilişkili olduğunu; duygusal düzenleme, duyguların denetleyici etkisi, duyguları anlama, duyguları algılamanın da duygusal öz-yeterlik ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Sonuçta; sosyal öz-yeterlik algısı ve duygusal öz-yeterlik arasındaki ilişkide duygusal düzenleme, duyguların denetleyici etkisi, duyguları anlama ve duyguları algılamanın kısmi aracılık rolü üstlendiği saptanmıştır.

Cicognani (2011), araştırmasında sosyal destek, sosyal öz-yeterlik ve duygusal olarak iyi olma arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sonuçta sosyal öz-yeterlik stratejilerinin ergenlerin duygusal olarak iyi oluşlarını etkilediği ortaya çıkmıştır. Lynch ve Cicchetti (1997), ergenlerin sosyal destek algıları ile ergenin kendini duygusal bakımdan iyi hissetmesi arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu saptamıştır. Vardarlı (2005) araştırmasında ortaokul öğrencilerinin genel öz-yeterlik düzeylerinin yordanmasını amaçlamış ve ergenlerin genel öz-yeterlik becerileri üzerinde sosyal becerilerin yordayıcı etkisinin olduğunu belirlemiştir. Yardımcı (2007)'nin araştırmasında sosyal öz-yeterlik algısı ile duygusal öz-yeterliği de kapsayan genel öz-yeterlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ergenlerde sosyal destek algısı ergenin duygusal öz-yeterlik becerilerini etkilemektedir. Kumar ve Lal (2006)'a göre sosyal öz-yeterliğin insan davranışını etkilediği yollardan biri kişinin düşünce modellerini ve duygusal tepkileridir. Düşük sosyal öz-yeterliğe sahip insanlar bir şeyin olduğundan daha zor olduğuna inanabilir, bu yüzden stresleri artabilir ve problemi çözmeye yönelik dar bir vizyona sahip olabilirler. Ergen olumsuz duygular ile başa çıkma yeterliğine sahip olduğunda kendisine

olan güveni artacak ve olumsuz duyguların üstesinden daha kolay gelebilecektir (Willemse, 2008). Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli (1996) duygusal ve sosyal öz-yeterliğin ergenlerde sosyal destek ve tatmin edici ilişkiler sağladığını belirtmişlerdir. Tahmasbipour ve Taheri (2012), yüksek sosyal desteğe sahip ergenlerin duygusal sağlıklarının da iyi düzeyde olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bu bulguların ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısının duygusal öz-yeterliği yordadığı bulgusuyla aynı doğrultuda olduğu söylenebilir. Araştırma bulguları ile benzerlik göstermeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Demirdüzen (2013) araştırmasında ergenlerde sosyal öz-yeterlik algısı ile duygusal öz-yeterliği incelemiştir. Ergenlerin duygusal düzenleme, destekleme, anlama algılama ve toplam öz-yeterlikleri ile sosyal destek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Şahin (2011)'in araştırmasında ergenlerin öğretmen ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin duygusal açıdan kendilerini yeterli hissetmelerini durumlarına göre anlamlı fark oluşturmadığı saptanmıştır.

Ergenlere yönelik olarak yapılan bu araştırma farklı kültürlerdeki ergenlerle de yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir. Ergenlerin sosyal ve duygusal öz-yeterlik becerileri farklı değişkenler açısından incelenebilir. Ergenlerin sosyal ve duygusal öz-yeterlik becerilerinin ileri düzeylere taşınması için sosyal ve kültürel faaliyetlere yönlendirilmeleri sağlanabilir. Ölçeklerden diğer katılımcılara göre düşük puan alan ergenlere yönelik destek eğitim programı geliştirilerek söz konusu becerileri desteklenebilir, iyileştirilebilir ve programın etkililiği incelenebilir. Ergenlerin anne babaları da çalışmaya dâhil edilerek, ergenlerin sosyal ve duygusal öz-yeterlikleri ile ilgili nitel çalışmalar da eklenerek çalışmanın güvenilirliği artırılabilir.

KAYNAKLAR

- 838
- Acar, F. (2002). Duygusal Zekâ ve Liderlik. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*.12, 53-68.
- Bacanlı, H. (2013). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bandura, A.,Pastorelli, C., Barbaranelli, C., veCaprara, G. V. (1999). Self-EfficacyPathwaystoChildhoodDepression. *Journal of PersonalityandSocialPsychology*. 76, 258–269.
- Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. *Encyclopedia of Human Behaviors*. 4, 71-84.
- Bayram, N. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş*. Ankara: Ezgi.
- Bıkmaz, F. (2004). *Öz-yeterlik İnançları. Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. (Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. Ed.). Ankara: Nobel.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Caprara, G. V.,Barbaranelli, C., Pastorelli, C., veCervone, D. (2004). The Contribution of Self-Efficacy Beliefs to Psychosocial Outcomes in Adolescence: Predicting Beyond Global DispositionalTendencies. *Personality and Individual Differences*. 37, 751–763.
- Cicognani, E. (2011). Coping Strategies With Minor Stressors in Adolescence: Relationships With Social Support, Self-Efficacy, and Psychological Well-Being. *Journal of Applied Social Psychology*. 41(3), 559-578.
- Cohen, L.,Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education*. New York: Routledge Falmer.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Yayıncılık.

- Çivilidağ, A. (2013). *Gelişim süreci odağında ergenlik psikolojisi*. Ankara: Nobel.
- Demirbilek, S. (2000). Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 15(2), 137-152.
- Demirdüzen, H. (2013). Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri ile Duygusal Özterelik Düzeylerinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (B. Onur, Çev.). Ankara: İmge.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-Belirleme Kuramı Açısından Ergenlerin Anne Baba Algısı ile Duyuşsal İyi Oluşları Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(37), 24-37.
- Köknel, Ö. (1999). *Ergenlik dönemi. Ana baba çocuk okulu*. İstanbul: Remzi.
- Kumar, R., ve Lal, R. (2006). The Role of Self-Efficacy and Gender Difference Among the Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*. 32(3), 249-254.
- Kutlu, M. (2005). Yetiştirme Yurdu Yaşantısı Geçiren Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(24), 89-109.
- Lynch, M. ve Cicchetti (1997). Children's Relationships with Adults and Peers: An Examination of Elementary and Junior High School Students. *Journal of School Psychology*. 49, 323-338.
- Meggitt, C. (2013). *Çocuk gelişimini anlamak*. (E. Kantemir, Çev.), İstanbul: Optimist.
- Özbay, Y. ve Palancı, M. (2001). Sosyal Kaygı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. VI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. ODTÜ, 5-7 Eylül Ankara.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi: Analiz ve Raporlaştırma*. Ankara: Anı.
- Southam-Gerow, M. A. (2014). *Çocuklarda ve ergenlerde duygusal düzenleme*. (M. Şahin ve M. Artıran, Çev.). Ankara: Nobel.
- Suldo, S. M., ve Shaffer, E. J. (2007). Evaluation of the Self-Efficacy Questionnaire for Children in Two Samples of American Adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*. 25, 341-355.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenirlilik ve geçerlik*. Ankara: Seçkin.
- Tahmasbipour, N. ve Taheri, A. (2012). A Surveu on the Relation Between a Social Support and Mental Health in Students Shahid Rajae University. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 47, 5-9.
- Tekbıyık, A. (2014). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Totan, T., İkiz, E. ve Karaca, R. (2010). Duygusal Öz-yeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanarak Tek ve Dört Faktörlü Yapısının Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28, 71-95.
- Vardarlı, G. (2005). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öz-yeterlik Düzeylerinin Yordanması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Wallace, S. T. ve Alden, L. E. (1997). Social Phobia and Positive Social Events the Price of Success. *Journal of Abnormal Psychology*. 3(106), 416-424.

- Willemsse, M. (2008). *Exporing the Relationship Betwen Self-Efficacy and Aggression in a Group of Adolescents in The Peri-Urban Town of Worcester*. Unpublish Master of Art Thesis. University of Stellenbosch.
- Yardımcı, F. K. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek ile Öz-yeterlik İlişkisi ve Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

SUMMARY

The perceptions of self-efficacy affect how individuals react to failures, how much effort they exert in order to reach their predetermined goals, and how much time they spend to cope with difficulties they have faced. The self-efficacy perception makes progress in various periods of life since each period requires different competencies. Making a clear analysis of his/her own development constitutes an individual's self-efficacy perception. This study was conducted to investigate the predictive effect of the perception of social self-efficacy on the emotional self-efficacy in adolescents. In the study, the relational screening model was used. In correlational research, only the covariance of the variables are analyzed. The structural equation model and implicit variables were used in this study. The structural equation model is a statistical method that allows to analyze the direct and indirect effects between observable and unobservable variables together, and allows the error-free calculation of the linear relationship between the variables. The population of the study consists of adolescents, studying in 9-12 ongoing class in the Province of Malatya, Turkey. And, the sample consists of 682 adolescents, selected by the convenience sampling method. In the study, a questionnaire, Social Self-Efficacy Perception Scale, and the Emotional Self-Efficacy Scale were used for data collection. The structural equation model was used in the evaluation of the collected data. Data were analyzed using SPSS 22 and LISREL 8.5 programs. The data obtained in the study were recorded in a computer setting. Eleven of the questionnaires were removed from the data set due to incomplete data. By calculating the Mahalanobis & Cook's distance values, the data of 9 students that may affect the data distribution were also removed from the data set. After removing data of total of 20 students, the data from 682 students were analyzed. Normal distribution of the data was tested by the Kolmogorov-Smirnov normality test. The parametric tests were used since the data have normal distribution. The Pearson product-moment correlation coefficient was used to determine the relationship between social self-efficacy perception and emotional self-efficacy, and the structural equation model was used to determine the predictive effect of the social self-efficacy perception of the emotional self-efficacy. In the study, the predictive effect of adolescents' social self-efficacy perceptions on their emotional self-efficacy was intended to be analyzed, and the hypothesized model was confirmed by the research data. It was found that the conformance values of the model obtained using the structural equation model based on the hypothesized model fit the criterion values. The results of the analysis showed that the social self-efficacy perception has a positive relationship with the emotional adjustment, controlling effect of emotions, understanding emotions, perceiving emotions, and emotional self-efficacy; and also the emotional adjustment, controlling effect of emotions, understanding emotions, and perceiving emotions sub-scales were found to have a positive correlation with the emotional self-efficacy. Based on the research findings, some recommendations have been introduced. This research, which was conducted for adolescents, can be repeated with adolescents in different cultures in order to compare the results. Adolescents' social and emotional self-efficacy skills can be analyzed in terms of different variables. Adolescents can be directed towards social and cultural activities in order to improve their social and emotional self-efficacy skills. Supportive training programs can be developed for adolescents with lower scores compared to other respondents in order to support and improve their skills in question as well as examining the effectiveness of the program. Parents of adolescents can also be included in research as well as adding quantitative studies about social and emotional self-efficacy of adolescents in order to increase the reliability of the study.

As a result of the research, a significant relationship was found between the social self-efficacy perception and emotional self-efficacy, and the perception of social self-efficacy was found to have direct and indirect effects on the emotional orientation, terms of regulation, effect of emotions, understanding and perception of emotions sub-scales through the implicit variable of emotional self-efficacy, and the perception of social self-efficacy was revealed to be a significant predictor of the emotional self-efficacy. In other words, the perception of social self-efficacy predicted the emotional self-efficacy in the positive direction.